

نویسنده: سید مسعود همایونفر

این پرسش که آمارها و گزارش‌هایی که توسط نهادهای بین‌المللی ارائه و منتشر می‌شوند، یا رتبه‌بندی‌هایی که توسط موسسات حرفه‌ای خارجی صورت می‌پذیرد، تا چه اندازه بیانگر واقعیت‌ها هستند، یا فشارهای سیاسی تا چه اندازه بر آنها تاثیرگذار بوده است، و اینکه چقدر قابل اعتمادند، تا چه اندازه شیوه‌های سنجش و تحلیل آنها با باورهای ما سازگار است، و اصولاً چقدر علمی هستند، کدام‌ها را باید له یا علیه خود تلقی کنیم، به کدام‌ها می‌توان افتخار کرد و به واسطه آنها بر دیگران فخر فروخت، و کدام‌ها را باید تخطئه کرد، موضوعی است که در جای خود قابل بحث و بررسی است.

اما از هر دریچه‌ای که نگاه کنیم، خوش بینانه یا بدبینانه، آموزنده یا گمراه کننده، صحیح یا سقیم، صواب یا ناصواب، عقلانی یا شهودی، برخی از آنها، حتی با یک نگاه گذرا و سریع، بی‌آنکه بخواهی تاملی کنی و دقایقی به آنها بیندیشی، و فقط بخواهی به آنها نگاهی بیندازی و بگذری، آنچنان آرامشات را برهم می‌زنند که ناخواسته تا مدت‌ها فکر و ذرات را به خود مشغول می‌سازند. و اگر نبود این نعمت خداداد نسیان و فراموشی، و اگر گذشت زمان، و مرور ایام، به یاریات نمی‌آمدند تا آنها را از ذهنات بزدایند، و اگر غم معاش و معیشت روزمره، اولویت نمی‌یافتند، تا فراغ تو را بگیرند و از آنها غافلت کنند، هیچگاه آرامش نمی‌یافتی، و روی آسایش به خود نمی‌دید، تا اینکه فکری به حالشان بکنی، و راهی برایشان بیابی، طرحی بیندیشی و قدمی پیش گذاری. و تکرار سال به سال آنها هم، حتی اگر برای نخستین بار، شنیدن و خواندنشان ولوله‌ای به پا می‌کرد، اینک نه شوکی وارد می‌کند و نه حتی اندک تلنگری. و این، نه فقط حال و روز خارجی‌ها است، که گرد نسیان، آمارها و گزارش‌های داخلی را هم بی‌نصیب نگذاشته است.

سی و پنجمین گزارش جهانی رقابت پذیری (۲۰۱۴-۱۵)، یکی از این گزارش‌ها است که معرف حضور عام و خاص و قاطبه مدیران کشور است. این گزارش که بطور سالانه توسط مجمع جهانی اقتصاد منتشر می‌شود، از سال ۱۹۷۹ با پوشش اطلاعات ۱۶ کشور کار خود را آغاز کرد و در خلال سه دهه گذشته به گزارشی منحصر به فرد تبدیل شده که پایه بسیاری از نقدها و گفتگوها را بین سیاستگذاران، رهبران کسب و کار و فعالان اقتصادی در سراسر دنیا تشکیل داده است. گزارش اخیر آن، ۱۴۴ کشور را در بر می‌گیرد و عوامل پیش‌ران بهره‌وری و کامیابی را در آن کشورها مورد کنکاش قرار می‌دهد.

این گزارش، ۱۲ سرفصل را در ۳ گروه الزامات پایه، افزایش کارایی و نوآوری شامل می‌شود. هدف از این نوشتار، پرداختن به شاخص‌هایی از این گزارش است، که مرتبط با حوزه منابع انسانی است، اما بی‌مناسبت نیست که قبل از پرداختن به آنها، به جایگاه کشورمان در ارتباط با برخی از شاخص‌های مهم نیز اشاره شود.

در شاخص رقابت پذیری جهانی، کشورهای سوئیس، سنگاپور، ایالات متحده، فنلاند، آلمان، ژاپن، هنگ‌کنگ، هلند، انگلیس و سوئد به ترتیب رتبه‌های اول تا دهم را کسب کرده‌اند. پنج کشور آنگولا، موریتانی، یمن، چاد و گینه رده‌های آخر جدول رتبه‌بندی جهانی، یعنی رتبه‌های ۱۴۰ تا ۱۴۴ را به ترتیب به خود اختصاص داده‌اند.

کشورمان در رتبه ۸۳ این شاخص ایستاده است. برای اینکه بتوان مقایسه‌ای انجام داد، پنج کشور مولداوی، یونان، اروگوئه، الجزایر و گواتمالا در رده‌های بالاتر از ما و پنج کشور السالوادور، ارمنستان، جامائیکا، تونس و نامیبیا در رده‌های پائین‌تر از کشورمان قرار گرفته‌اند. مالزی در رتبه ۲۰، عربستان سعودی ۲۴ و رژیم اشغالگر قدس در رتبه ۲۷ قرار دارند. کشورهای بحرین، ترکیه و عمان در رده‌های ۴۴ تا ۴۶ قرار گرفته‌اند. کشورمان در حالی در رتبه ۸۳ (بین ۱۴۴ کشور) ایستاده است که در سال گذشته در رتبه ۸۲

(بین ۱۴۸ کشور)، در سال ماقبل آن در رتبه ۶۶ (بین ۱۴۴ کشور) و سه سال قبل، در سال ۲۰۱۱ در رتبه ۶۲ (بین ۱۴۲ کشور) قرار داشته است.

این در حالی است که بر اساس همین گزارش، کشورمان به لحاظ جمعیت رتبه ۱۷، به لحاظ اندازه بازار رتبه ۲۱، به لحاظ تولید ناخالص داخلی رتبه ۳۲ و به لحاظ سهم از GDP جهان، رتبه ۱۸ را دارا است. در برخی از شاخص‌ها که تبلیغات داخلی حکایت از احساس رضایت نسبی مردم دارند، مثل مشترکین تلفن همراه، هنوز در رتبه ۱۱۲ جهان قرار داریم و در برخی از شاخص‌ها که انتظار داریم و فکر می‌کنیم که باید سرآمد کشورها و از برترین‌های جهان باشیم، مثل رفتار اخلاقی بنگاه‌ها، در رتبه ۱۲۱ قرار گرفته‌ایم. ناگفته نماند، در شاخص تورم رتبه ۱۴۳ را داریم (با ۳۵٪) که حاکی از وضعیت بهتری نسبت به ونزوئلا است (با ۴۰٪) که در انتهای جدول، در رتبه ۱۴۴ قرار گرفته است.

اما در ارتباط با شاخص‌هایی که به حوزه منابع انسانی مربوط می‌شود، باید گفت که پائین‌ترین رتبه‌ای که کشورمان کسب کرده است (البته بعد از تورم)، یعنی رتبه ۱۴۲ از بین ۱۴۴ کشور، به شاخص کارایی بازار کار اختصاص دارد. برخی از زیر شاخص‌ها به قرار زیر هستند:

رتبه ۱۳۴ برای همکاری در روابط کارفرما-کارگر، که عموماً خصمانه توصیف شده، در مقابل اینکه فضای تعامل و همکاری وجود داشته باشد.

رتبه ۱۳۰ برای انعطاف در تعیین حقوق و دستمزد، که بیشتر تمایل را به سمتی نشان می‌دهد که هر شرکتی خودش تصمیم می‌گیرد، در مقابل یک نظام مذاکره و چانه زنی متمرکز که حافظ منافع نیروی کار باشد. رتبه ۱۲۰ برای رویه‌های استخدام و اخراج، که عموماً منعطف توصیف شده است در مقابل اینکه تحت ضوابط و مقررات باشد.

رتبه ۱۲۹ برای اینکه نظام جبران خدمت تا چه اندازه با بهره‌وری کارکنان مرتبط است.

رتبه ۱۳۲ در پاسخ به این سؤال که چه کسانی پست‌های مدیریتی را اشغال می‌کنند، با تمایل به این سمت که بیشتر، بستگان و دوستان بدون توجه به شایستگی، در مقابل اینکه اغلب، مدیران حرفه‌ای با توجه به شایستگی‌ها و قابلیت‌ها انتخاب شوند.

رتبه ۱۲۵ برای نگه داری استعدادها، با تمایل به این که استعدادهای درخشان برای دستیابی به فرصت‌های بهتر کشور را ترک می‌کنند، در مقابل اینکه این استعدادهای در داخل کشور می‌مانند و فرصت‌های برتر را در داخل دنبال می‌کنند.

رتبه ۱۴۰ برای ظرفیت جذب استعدادهای خارج کشور، به معنی اینکه اصولاً چنین ظرفیتی در کشور وجود ندارد در مقابل اینکه استعدادهای درخشان را از اطراف جهان به کشور جلب می‌کند.

رتبه ۱۴۳ برای مشارکت زنان در نیروی کار، که بر اساس گزارش سازمان بین‌المللی کار و با در نظر گرفتن نسبت زنان به مردان در نیروی کار محاسبه شده است.

رتبه ۱۰۳ برای کیفیت مدرسه‌های مدیریت، رتبه ۱۳۵ برای میزان آموزش کارکنان و رتبه ۱۲۷ برای حفاظت از حقوق معنوی نیز قابل توجه است.

لازم به ذکر است که این اعداد بطور مطلق، قابل تحلیل و نتیجه‌گیری نیستند، و نباید با آنها به سادگی برخورد کرد، و ارتباط و تعامل آنها را با سایر شاخص‌ها باید مد نظر داشت. عواملی از قبیل چگونگی تعریف، سنجش و اعتبارسنجی شاخص‌ها، ارتباط آنها با عوامل محیطی، فرهنگی و فضای عمومی کشور و محیط کسب و کار، بر تحلیل ارقام ارائه شده در این گزارش تاثیر گذار خواهند بود.

توجه به این اعداد و ارقام، که البته مربوط به عملکرد سالهای گذشته است، نباید بذر ناامیدی بپاشد، بلکه باید حرکت بیافریند و نقطه آغازی باشد برای ارزیابی، تحلیل و یادگیری از عملکرد گذشته و تجربه‌های موفق، و یافتن راهکارهای مناسب برای ساختن آینده‌ای پایدار و درخشان، آینده‌ای که در آن، تمامی اهداف توسعه همه جانبه کشور عزیزمان، با تدبیر و امید، و به دست مردان غیور این آب و خاک تحقق خواهد یافت.